

KUCSKA ZSUZSA

A „Liszt Ferenc téri” gyermekkönyvtár

Az önálló gyermekkönyvtárak (értsd: önálló helyiségben, önálló gyermekkönyvtáros szakemberrel) kialakításának gondolatával 1956 nyarán és őszén *Rácz Aranka* és *Geréb Lászlóné Nyilas Márta* cikkeiben találkozhattunk: a szakmai vita eredményeként Budapesten, a VI. kerületben 1961.júniusában nyílik meg a főváros (és az ország) legnagyobb önálló gyermekkönyvtára, mely az 1.számot viseli, de másodikként nyitotta meg kapuit. Bár elsőnek tervezték, ám az építkezés csúszása miatt a másodikként tervezett nyitott meg korábban, a XIII. kerületben, a mai Tátra utcában.

A megépülő könyvtár – a tervek szerint – „a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központja által közvetlenül irányított önállóan működő gyermekkönyvtár, egyben a budapesti kerületi gyermekkönyvtárak bemutató gyakorlókönyvtára lesz. Ennek megfelelően a könyvtár gyakorlati, elméleti, módszertani segítséget nyújt a többi gyermekkönyvtárnak... Kölcsönző és olvasótermi szolgálatot ellátó könyvtár működési időtartama egésznapos, megszabott kölcsönzési idővel és hosszabbított olvasótermi szolgálattal. Tekintettel a könyvtár többrejtű feladatára, könyvtároslétszám legalább 5 fő +2 raktárkezelő... Tervezett könyvvállomány 10–15 ezer kötet... Pedagógiai és módszertani anyag, részben a könyvtárosok, másrészt a könyvtárat látogató gyermekek szülei számára... Tervezett olvasólétszám 3 000 gyermek, korhatár 15 év... Területileg a VI. és VII. kerület jelentős részének gyermeklakosságát láthatja el.” A beiratkozások meghaladták a tervezett létszámot, s nagyon sok gyerek mind a két könyvtár tagja lett. Bár *Bikácsi Jolán* ezt írja a könyvtárról 1981-ben „Nem lett tehát belőle gyakorló minta-gyermekkönyvtár és egésznapos olvasószolgálatot tartó intézmény.” (= *Bikácsi Jolán: Gyermekkönyvtárak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár történetében. 1982. 240.p.*) mégsincs igazán igaza, mert a könyvtár szakmai munkája *Kepes Ágnes* vezetésével fogalom lett a szakmában. Ezt igazán akkor tapasztaltam meg, amikor 1991-ben itt kezdtem dolgozni, és a hálózaton belül működő *Gyermekkönyvtáros Műhely* bázisa lettünk. A könyvtárba jövők emlegették „Ági nénit”, a jó programokat, az olvasóteremben ülő pedagógust – aki segített a leckék megírásában. A szülők szívesen hozták – hozzák el saját gyerekeiket hozzánk. Könyvtárunk tudatosan őrzi a hagyományokat, nemcsak a szakmait, de a külsőségeket is: felújításkor visszatértünk a megnyitás szürke-kék-okker színvilágához. Átnézegetve a régi cikkeket, adatokat megállapítható, hogy a könyvtár élete sokrétű és mozgalmas: mutatja az éppen aktuális problémákat, a körülöttünk lévő világ változásait, és természetesen vannak visszatérő témák is.

1. A hatvanas években megszorodtak az önálló gyermekkönyvtárak és az ún. gyermekrészlegek, és – szükség szerint – kialakultak a kettős funkciójú könyvtárak (iskolai – közkönyvtári), amelyek a kilencvenes évek közepére (az iskolai könyvtárügy fellendülésével) megszűntek. A gyermekrészlegek maradtak. A főváros 2002-ben

fogadta el hálózatfejlesztési tervét, amelynek alapvetése az önálló gyermekkönyvtárak megszüntetése, a gyermekszolgálat integrálása a könyvtár egészébe. Papp István torta hasonlatával élve, ne csak egy szeletet kapjon a gyermek, hanem az egész tortát. A szakmai megfontolások mellett az anyagiak is számottevő tényezők: párhuzamos kézikönyvtár, Internet- a számítógépek megjelenése, közös kölcsönzési pont, személyzet, stb. A kérdések maradtak: hogyan lehet a gyerekek ellátását a lehető legjobban biztosítani? A gyerek érdekeit a gyermekkönyvtáros kell, hogy képviselje a szakmai vitában, hisz ő tudja: kell egy elkülönített tér a gyermekek számára, kell egy szakember aki velük foglalkozik, kell egy megfelelő nagyságú gyűjtemény a választás jogának gyakorlásához. A külföldi példák sokfélék, hisz egy városban akár többféle modell is létezik egymásra épülve, egymást kiegészítve, pl. Párizsban több önálló gyermekkönyvtár működik, sőt gyermekkönyvtári múzeum is van. Ott a fenntartó fontosnak ítéli a gyermekekkel foglalkozók munkáját, úgy mint az egész társadalom a gyermeket. Magyarországon sokszor csak a szlogenek szintjén van jelen a gyermek. Pedig a gyermek csodálatos befektetés, megéri az időt, a pénzt, a ráfordított energiákat. Az a gyermek és/vagy a szülő aki pozitív élményekkel gazdagon távozik a könyvtárból, visszatérő könyvtárhasználó lesz. Szabó Ervin így írt erről: „...és a gyermek végül hazamegy, vígan, tudással és a tudás szeretetével telve a szívében. Boldog és minthogy csodálkozása felébredt, tanult is... Lehet, hogy az a gyermek, ki egy vagy két órát töltött a teremben érdeklődéssel és gyönyörrel telten, nem tudja, vagy nem törődik vele, hogy kinek köszönheti élvezetét és kit illet hála érte. De ez nem határoz. Ha csak a dologgal magával törődik, anyyira, hogy újból eljöjjön...” (Bikácsi Jolán:Gyermekkönyvtárak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár történetében.1982. 43.p.) A mi könyvtárunk is egy új kihívással néz szembe – integrálódik. A felnőtt könyvtárral egyesül és egy új helyen szolgáltatásaiban, gyűjteményében megújulva várja az olvasókat.

2. A könyvtárhasználók tekintetében nagy fordulat volt a nyolcvanas évek második felében, a nyitás a családok felé. Valaha voltak szülői értekezletek a gyermekkönyvtárban, ezek felett azonban eljárt az idő. A szülők is a partner kapcsolatot keresték/keresik. Az iskolás korosztály mellett erőteljesen megjelent az óvodások és a még kisebbek könyvtárhasználata. Ehhez megfelelő könyvanyag is a rendelkezésünkre állt. Könyvtárunkban 1991-től 2002-ig működött *Óvodás Klub*, amely magában foglalt verselést, mesélést, tárgykészítést, esetenként dramatizálást. A szülőkkel együtt eltöltött másfél- két óra nagy öröm volt mindannyiunknak.
3. Csoportos foglalkozások: a hetvenes-nyolcvanas évek a *csoportos foglalkozások* bűvkörében teltek. Egy nap akár 4–5 foglalkozás is volt – főleg az iskolai tematikára épülve. 1980-ban, amikor a szakdolgozatom írtam, a külföldi szakirodalomban a mesefoglalkozások vezettek. Nálunk ez a fordulat a nyolcvanas évek második felére következett be. A beiratkozási napló is mutatta ezeket a változásokat. Könyvtárunk az iskolai csoportos kölcsönzés helyett előtérbe helyezte az egyéni érdeklődésen alapuló könyvtárlátogatást és programlátogatást. Ehhez színes szabadidős programokat is szerveztünk. Például kulturális tőzsde játékot (*Orbán Árpádné* a kitalálója) a csoki tőzsde nyomán. Az elmúlt 40 évben több mint hetven típusú fog-

lalkozást tartottunk könyvtárunkban (történelmi játszóház, klub, kézműves, helytörténeti, nyári bejáró tábor, mese, előadás, író-olvasó találkozó, vetélkedő, vetítés, bemutatók, felolvasások, stb.) Amíg volt egy négy órás nyugdíjas pedagógus munkatársunk, a kamaszok és a kisgyermekes szülők nagymamaként fogadták tanácsait, és nemcsak a leckeírásban. A programok nagy részét – mivel már a rendszerváltás után vagyunk – pályázati pénzekből fedeztük. 2002 nyara óta megnehezedett a szabadidős foglalkozások szervezése, mert személyzeti létszámunk csökkent: jelenleg ketten (teljes munkaidőben) látjuk el a szolgálatot. Igyekszünk több külső személyt bevonni a könyvtár ez irányú munkájába. Kedvenc foglalkozási műfajunk a felolvasás, az „öröm felolvasás”, és a nem a verseny. Már három nem hivatalos Guinness Rekorddal is rendelkezünk. 1997-ben Mikszáth Kálmán műveiből olvastunk fel 57 órán keresztül, 2000-ben 80 órában magyar szerzők műveiből, 2004-ben pedig a Fővárosi Szabó Ervin könyvtár 100. születésnapját ünnepeltük 100 órás felolvasással, az ebben az időszakban Magyarországon megjelent művekkel.

4. Statisztika: mindig sarkalatos kérdése volt a könyvtári munkának, „Hány beiratkozott olvasód van”, „Mennyi a kölcsönzött kötetek száma?”, stb. Ezért volt időszak, amikor csoportos beíratások történtek – torzítva a valós érdeklődés mutatószámát. Könyvtárunk vonzáskörzetéhez régen a VII. kerületet is beszámítottuk, ma már nincsenek kerületi határok. Ma a közös számítógépes rendszertől (Corvina integrált könyvtári rendszer) várjuk a pontos adatszolgáltatást. 2004 októberében térünk át a gépi kölcsönzésre, amely teljesen megváltoztatta munkánkat. A VI. kerület elöregedő kerület, ezt mutatják a demográfiai adatok is. Az 1997-es adatok szerint: „A gyermekkorúak aránya mindkét nemnél a budapesti átlagnál alacsonyabb. Száz gyermekkorúra 181 öregkorú jut. Ez nem volt mindig így, mert például az 1960. évi népszámláláskor ugyanez a mutató csupán fele volt a mainak.” (Magyarország megyei kézikönyvei 20./2. Budapest kézikönyve. 146.p.). A mai könyvtárhatalmát a város minden pontjáról érkezik és sok felnőtt – pedagógus, felsőoktatásban tanuló, nagyszülő, szülő – a könyvtár tagja. Ugyanígy megfigyelhető az iskolai – közlekedési változások, különböző tantervek, a NAT, a könyvtári törvények hatásának megjelenése a forgalmi adatok statisztikájában.
5. Játékok a könyvtárban. Mindig volt valamilyen formában. A nyolcvanas évek elején például magunk gyártottunk memória játékot. Fontosnak érezzük a legkisebbek megnyerését, otthonos környezet kialakításával is. Egyik kis „olvasónk” így fogalmazott: „a könyvtár egy téli játszótér is”. Könyvtárunk elsőként próbálkozott szponzori támogatással társasjátékokhoz, egyéb plüss állatokhoz jutni, amelyeknek óriási sikerük van ma is. Hivatalosan nincs játékkölcsönzés, de ha igény van rá megteesszük. A Hasbro cég több társasjátékkal segítette a hálózat gyermekkönyvtárait, részlegeit. A szülővel való partneri kapcsolatunkat jól példázza, a sok ajándék játék. Több éve terveink között szerepel a játékkölcsönzés bevezetése, de is merve a vidéki ill. a külföldi tapasztalatokat, eddig mindig megtorpantunk a megvalósításban.

6. Információhoz jutás. Alapkövetelmény. Könyvtárunk is igyekszik a legújabb információ hordozókat olvasóinak rendelkezésre bocsátani: Internet, CD-rom. Többféle Internet elérés lehetséges: fizetős- ingyenes (tagsághoz kötött). Van @-Magyarország pontos elérhetőségünk (2 gépen), Internetet elérni összesen 5 gépen lehet. Egy játékgépünkön és az ingyenes gépen lehet a könyvtárban meglévő mintegy 300 CD-ROM-ból kiválasztottal játszani, tanulni. A gyerekek nagyobb részt játékpogramokat használnak, például: *A rózsaszín párduc kalandjai*, *Super Babsy*, *Heroes*. Az Internetet is csak most kezdik tanuláshoz, utazáshoz egyéb információkhoz használni, hiszen főleg a levelező és beszélgető programok a sikeresek. Sokféle módon ajánljuk a tanuláshoz kapcsolódó számítógépes dokumentumokat – ott is azoknak van sikere, amelyek játékos, vidám formában foglalkoznak az adott témával. Például a *Varázslatos történelmi nyomozás*, *A varázslatos ember test*, *Manó* sorozat. Mivel gépeink egymás mellett helyezkednek el, és néha egy gépnél 3-4 gyerek is tartózkodik, a rendre és a sorrendre is figyelniük kell. Itt is fontos a könyvtáros szerepe: a választani tudás megtanítása.
7. A könyvtáros személye, különösen a gyermekkönyvtáros személye fontos tényező. Legyen nyitott, minden újra fogékony, gyerekeket szerető és tisztelő. Ez a követelmény semmit sem változott az eltelt évek alatt.
8. Gyűjtemény. Könyvállományunkat számítógépre vittük, 2002-ben és 2004-ben nagyobb selejtezést és duplumosítást végeztünk, de ebben az évben ezt a munkát tovább folytatjuk.

A könyvek mellett természetesen folyóiratok, audió-kazetták, videofilmek, CD-k, CD-ROM-ok, diafilmek találhatók könyvtárunkban. A sikeres gyermekkönyvekből és a keresett témákból igyekszünk több példányt ill. többféle dokumentumot beszerezni. Meglévő értékeinkre a közös gépi katalógust használva sok olvasónk felfigyel, és újabb kölcsönzőket nyerünk általa. Pedagógiai gyűjteményünk forgalma megkétszereződött.

Végig gondolva az elmúlt évek történéseit, érezhető a folyamatos mozgás a könyvtár életében, hol erősebben, hol gyengébben. A tudás alapú társadalom minden tagja igényelni fogja a könyvtári szolgáltatásokat – erre kell felkészülnünk és ezt biztosítanunk.

Úgy hiszem, hogy könyvtárunk – bárhol is legyen helyileg és működjön bármilyen szervezeti formában – ezt a szellemiséget viszi magával innen a Liszt Ferenc térről.